

KOKKUVÕTE KIRIKUSKANDAALI TÕEKOMISJONI TÖÖST

Tallinn
5. jaanuar 2011

16. detsembril 2010. aastal avaldas ajaleht Postimees loo, milles seostas Eesti Keskerakonna esimeest Vene riigi huvide teenimisega nimetades Edgar Savisaart Vene mõjuagendiks.

21.12.2010. aastal allkirjastas Kaitsepolitseiameti peadirektor Raivo Aeg käskkirja nr 98T „Riigisaladuse salastatuse ennetähtaegne kustutamine“, milles kustutati ennetähtaegselt salastatus salajasel tasemel salastatud teabelt, mis ei vaja enam Eesti Vabariigi julgeoleku tagamise huvides avalikuks tuleku eest kaitset. Sellega pandi alus nn Kirikuskandaalile.

Selgitamaks välja selle skandaali tagamaid, moodustati Eesti Keskerakonna juhatuse otsusega 22.12.2010. aastal „Kirikuskandaali töökomisjon“. (LISA 1)

Komisjoni kuuluvad: Kalle Klandorf, komisjoni esimees
Evelyn Sepp, komisjoni aseesimees
Mailis Reps, komisjoni aseesimees

Enn Eesmaa, liige
Lembit Kaljuvee, liige
Urmi Reinde, liige
Andres Rozalka, liige

Komisjonile anti ülesanne koostada Eesti avalikkusele raport „kirikuskandaali anatoomiast“. Komisjon alustas tööd 22.detsembril 2010. aastal ja lõpetas töö raporti valmimisega 5. jaanuaril 2011. aastal. Komisjon pidas kolm täisistungit.

Komisjon püstitas endale järgmised ülesanded:

- 1) selgitada skandaali sise- ja välispoliitilist konteksti;
- 2) selgitada välisraha, sealhulgas idatransiidiga seotud raha kasutamist Eesti poliitikas;
- 3) selgitada välisraha kasutamist Eesti kirikutes ning kirikute ehitamise-renoveerimise sidet avaliku poliitikaga;
- 4) selgitada meedia tegevust „kirikuskandaalis“;
- 5) selgitada julgeolekuasutuste võimalikku ärakasutamist poliitilistel eesmärkidel.

Komisjon esitas järelepärimisi järgmistele ametiasutustele:

- 1) Tallinna linnakantselei; (LISAD 2 ja 3)
- 2) Kaitsepolitseiamet (LISA 4)

Komisjon vestles järgmiste asjasse puutuvate isikutega:

- 1) Edgar Savisaar, Keskerakonna esimees, Tallinna linnapea (LISA 5)
- 2) Deniss Boroditš, Tallinna abilinnapea (LISA 6)

KIRIKUSKANDAALI TÕEKOMISJONI ETTEPANEKUD EESTI KESKERAKONNALE

- 1) Eesti Vabariigi julgeoleku komisjoni poolne eriteenistuse avalik survestamine demokraatlikku protsessi sekkumiseks, valijate tahte moonutamise kaudu, on õigusriigi ja demokraatia põhimõtete jäme riive.

Tõekomisjon teeb ettepaneku pöörduda isikute põhiõiguste ja vabaduste kaitse tagamise jälgimisega tegelevate autoriteetsete rahvusvaheliste organisatsioonide (nt Amnesty International) poole, seoses Eestis toimunud poliitilise ründega opositsioonierakonna liidri vastu, milles kasutati riiklikku eriteenistust.

Eesti eriteenistuse kasutamine Eesti sisepoliitika kujundamisel on ränk demokraatia õõnestamine, aga veelgi hullem oleks, kui see leidis aset koostöös Venemaa eriteenistustega.

Edgar Savisaare ja Raivo Aegi vestluses 3.novembril 2010, viitas Kapo peadirektor, et tal on andmeid Vladimir Jakunini ning Edgar Savisaare kõneluste lindistamisest Venemaa eriteenistuste poolt. Sama väidet kinnitas Postimees 18.detsembril 2010.

Seetõttu peab tõekomisjon vajalikuks nõuda Kapolt avalikku ning kategoorilist kinnitust, et Kapo ei ole antud teema käsitlemisel tuginenud üheski episoodis Venemaa eriteenistuse materjalile.

- 2) Kapo peadirektori käskkirja nr 98T kohaselt on Edgar Savisaare suhtes teostatud jälitustegevust vähemalt alates 2010. aasta veebruarist. (LISAD 7 ja 8) Kõnealune jälitustegevuse ajaline maht on märkimisväärselt suur. Käesoleval ajal on ebaselge jälitustegevuse õiguslik alus ja faktiline maht, mistõttu ei ole võimalik täpselt hinnata jälitustegevuse proportsionaalsust taotletud eesmärgiga. Jälitustegevuse ilmsele disproportsionaalsusele viitab siiski asjaolu, et riigi prokuratuuri hinnangul ei ole jälitatava isiku poolt kuritegu toime pandud, ei jälitamisele eelnevalt, selle ajal, ega järgselt.

Kuivõrd Eesti kohtupraktikast nähtub mitmeid juhtumeid, milliste puhul on jälitustegevuseks luba antud suuliselt, jälitustegevuseks on loa andnud selleks volitamata kohtunik või jälitustegevust on läbi viidud liialt pika aja jooksul, vajab Eesti õiguskord selgelt ja ühest seadusandlikku regulatsiooni seoses jälitustegevuse järelvalvega. Eesti õiguskaitse peab lõpetama suulise praktiseerimise ning peab üle minema põhiseaduslikke õigusi ja vabadusi tugevalt piiravates juhtumites igal hetkel täielikult dokumenteeritud menetlusele. Jälitustegevust puudutav õiguslik regulatsioon peab jälitusasutuste eesmärkide täitmise kõrval tagama ka isikute põhiõiguste ja vabaduste kaitse. Kõnealune tõhus järelvalve aitaks piirata ka niiõelda mugavusjälitust, ehk jälitustegevuse läbiviimist põhjendusel, et sellisel viisil on teabe kogumine lihtsam.

- 3) Tõekomisjoni arvates on riigisaladuse lekitamine „Kirikuskandaalis“ võimaldanud avalikkusega manipuleerimist. Analoogiliselt on eriteenistustele viidates edastatud lünkliku ja vigadega informatsiooni USA-s ja Suurbritannias seoses Iraagi sõjaga, milles osales ka Eesti.

Tõekomisjon peab kahetsusväärseks, et õiguskaitseorganid ei ole seni alustanud kriminaalmenetlust selgitamiseks riigisaladuse lekitajat, sõltumata riigisaladuse sisuks oleva informatsiooni tegelikkusele vastavusest. Komisjon soovib jätkata kaebemenetlusega riigisaladuse lekitaja tuvastamiseks. Osundame, et 16.-18. detsembril 2010. aastal Postimehes ilmunud artiklites sisaldunud info kattus olulises osas 21.detsembril 2010. aastal kell 23.00 Kapo peadirektori käskkirjas 98T avaldatud infoga.

Tõekomisjon juhib eraldi tähelepanu 18.detsembril 2010. Postimehes ja Eesti Päevalehes ilmunud väidetele, et Eestis asuvatele välissaatkondadele on riigisaladus lekitatud enne selle ilmumist Postimehes, 16.detsembril 2010. aastal. Komisjon peab vajalikuks vastavate järelepärimiste esitamist siseministrile ja välisministrile.

- 4) Euroopa õiguskultuuris on mõeldamatu olukord, kus isik peab tõestama enda süütust, seoses talle ette heidetava kuriteoga või sellega vahetult seostatud teoga, või kahtlustustega selliste tegude toimepanemise osas. Ka Eesti Vabariigis mõistab õigust ainult kohus. Mistõttu on ainetud päevalehtedes kajastatud arutelud eriteenistuse poolt avaldatud info usutavusest või mitteusutavusest. Süütuse presumpatsioon peab kehtima ka opositsioonilise erakonna liidri suhtes.(LISA 9)

Küll soovib Tõekomisjon Edgar Savisaarel pöörduda oma au ja väärkuse kaitseks tsiviilhagiga kohtusse, et eraõigusliku vaidluse raames saaks ümber lükatud ebaõige faktiväide tema Venemaa agendiks olemise kohta. Samuti soovib Tõekomisjon tõkestada Postimehe poolt 16.detsembril 2010. avaldatud ebaõigete faktiväidete levitamine Postimees Onlines`s, kasutades sealjuures hiljuti jõustunud Võlaõigusseaduse täiendusi (nn allikakaitse eelnõu) preventatiivse kahju hüvitise väljamõistmiseks.

- 5) Tõekomisjon peab kahetsusväärseks, et Eesti demokraatliku mehhanismi rahastamise küsimuses on võimalikuks osutunud erakondade valikuline ning ebavõrdne kohtlemine avalikkuses.

Tõekomisjon peab vajalikuks märtsis 2011. aastal valitaval Riigikogu uuel koosseisul vaadata „kirikuskandaali“ valguses läbi erakondade rahastamise õiguslik regulatsioon ja piiritleda selgemalt lubatavad rahastamise allikad.

Tõekomisjon ei pea õigeks juriidiliselt eristada sise- ja välismaiste doonorite raha, kuna valdav osa Eesti ettevõtjatest on tugevalt seotud väliskapitali huvide esindamisega.

Samuti ei pea Tõekomisjon õigeks eristada nn lääne- ja idaraha, kuna globaliseerunud majanduses pole raha päritolu usaldusväärsest tuvastatav.

- 6) Tõekomisjon peab vajalikuks käsitleda edaspidi kõikide usuorganisatsioonide kodumaise ja välismaise rahastamise õiguslikku regulatsiooni. Samuti peab komisjon oluliseks ühiskondlikku kokkuleppe saavutamist kõikide kirikute finantseerimise lubatavuse suhtes, kõikide erakondade valimiskampaniates.(LISA 10)

Tõekomisjon tuvastas, et Edgar Savisaar on küsinud toetust mitmetelt osapooltelt (sh Eesti Kultuuriministerium) Lasnamäe linnaossa kiriku rajamiseks. (LISA 11) Komisjon ei näe

selles midagi taunitavat, kuna tegemist on avaliku poliitilise protsessiga, kus kiriku rajamine on olnud lülitatud Keskerakonna ja Reformierakonna ning Keskerakonna ja Sotsiaaldemokraatliku erakonna koalitsioonilepingutesse. Komisjon juhib ka tähelepanu, et nt 100 000 elanikuga Tartu linnas on Andrus Ansip kasutanud massiivselt välisrahastust kiriku taastamiseks ning kiriku taastamise jätkamine on olnud mitmetel valimistel Tartu Reformierakonna valimislubadus. Samuti on Ansipi valitsus Eesti maksumaksja rahaga riskides ning Eesti seadusi eirates rahastanud kiriku taastamist Venemaal, mis on kavas avada Riigikogu valimiskampaania ajal veebruari keskel.

Komisjoni esimees

Komisjoni liikmed

Kokkuvõtte Kirikuskandaali töökomisjoni tööst on koos lisadega 24-l lehel.
Komisjoni töös kasutatud materjalid 240-l lehel.